

УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ КОМПЛЕКТУВАННЯ ДНСГБ НААНУ

В.І. Головенко, Н.Ф. Басун

У статті висвітлюється впровадження інформаційних технологій у процесі комплектування ДНСГБ НААНУ – початкова стадія створення віртуальної сільськогосподарської бібліотеки.

Ключові слова: комплектування, інформаційні технології, електронний каталог, система «Ірбіс», штрих-кодування.

INFORMATION TECHNOLOGY IMPLEMENTATION IN THE ACQUISITION PROCESS OF DNSGB NAANU

Introduction of information technology to the process of SSAL NAASU completing initial creation of virtual agricultural library is reflected in the article.

Key words: information technology, complete, «Irbis», stroke-code, branch information resources, electronic catalogue.

Сьогодні немає такої сфери суспільно-політичного життя, економіки, науки чи культури, де б не відбувалися значні зміни і не порушувалися питання майбутнього розвитку. Подібний процес відбувається і в бібліотечній справі. Головним фактором цих змін стають нові технології, які спричиняють революційні перетворення в системі суспільної комунікації. Досвід розвитку нашої держави та провідних країн світу свідчить, що головним напрямком вирішення цього завдання є впровадження сучасних інформаційних технологій. Причому їхнє застосування – це не просто перспективні можливості, це сьогоднішня нагальна необхідність.

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» як конкретні напрями реалізації цього завдання визначає створення необхідної технічної і технологічної інфраструктури, електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках, музеях та інших закладах культури.

На сучасному етапі науково-технічного розвитку новітні інформаційні технології стають основою, на якій базується робота всіх існуючих інформаційних систем держави, в т.ч. й бібліотек. Майже всі бібліотеки, від масових до великих наукових, активно впроваджують у свою діяльність сучасні інформаційні технології та комп'ютерну техніку.

Сьогодні головна задача полягає в підготовці і створенні майбутнього «суспільства знань». Найактивнішу участь у цьому процесі має брати наукова бібліотека, оскільки вона є одним із основних соціальних інститутів, що забезпечують суспільству доступ до наукової інформації як на традиційних, так і на електронних носіях, причому бібліотечна інновація розуміється як кінцевий результат інноваційної діяльності, що втілюється у вигляді нового підходу до інформаційного сервісу чи технологічного процесу, що використовується в бібліотечному виробництві. Нововведення практикується як новий підхід до всіх складових бібліотечного виробництва й обслуговування.

На сьогодні стан автоматизації бібліотек знаходиться на різному рівні, та в кожному окремому випадку має свої особливості й проблеми.

У період реформування аграрна галузь країни потребує систематичного та якісного інформаційно-бібліотечного забезпечення, що формує нові знання. Основою бібліотечно-інформаційного ресурсу агропромислової галузі країни є фонди ДНСГБ НААНУ.

Виконання цього завдання передбачає створення умов для якісного комплектування бібліотечних фондів на основі загальнодержавних та галузевих нормативних документів.

Оперативне і систематичне комплектування фондів із використанням традиційних і нетрадиційних джерел – основа створення власного інформаційного ресурсу бібліотеки. Створення власних баз даних, використання сукупного вітчизняного галузевого інформаційного ресурсу здійснюється в ДНСГБ НААНУ за науковою темою «Розробити та створити віртуальну сільськогосподарську бібліотеку, електронну мережу бібліотек НААНУ, інтегровану в мережі академічних та інших бібліотек України».

Процес комплектування – це постійне поповнення бібліотечного фонду документами, які відповідають завданням бібліотеки та запитам користувачів. Нині робота з комплектування значно змінилася під впливом соціальних перетворень у суспільстві, розвитку самої бібліотеки, розширення її завдань і функцій через участь у загальних програмах реформування науки, практики та освіти аграрної галузі, тенденцій до впровадження в комплектування інформаційних технологій. Технологія формування бібліотечного фонду повинна бути побудована таким чином, щоб своєчасно і повноцінно задовольнити запиту при найменшій затраті часу як бібліотекаря, так і користувача, при раціональних фінансових затратах.

Досвід автоматизації в ДНСГБ НААНУ існує з 2000 року. Бібліотека розпочала створення електронного каталогу, головною метою якого була організація такої системи обслуговування, щоб користувачі відчули реальні переваги впровадження автоматизації.

Перехід від традиційних технологій комплектування до електронних розпочався в ДНСГБ НААНУ 2007 р. з використанням бібліотечно-інформаційної системи «Ірбіс-64». Ця система створена на основі сучасних технологій і стандартів обробки та передачі інформації, яка забезпечує автоматизацію основних виробничих циклів бібліотеки: комплектування бібліотечного фонду, обробки документів, обслуговування користувачів.

Для формування бібліотечного фонду необхідне отримання оперативної і різноманітної інформації про книги. В бібліотеці для цього використовують як традиційні (друковані), так і віртуальні джерела поточної і ретроспективної бібліографії.

Одним із ефективних способів комплектування можна назвати використання електронної пошти. В такому режимі бібліотека співпрацює з науково-виробничим підприємством «Ідея». Сайт НВП «Ідея» є дуже зручною системою для пошуку і замовлення книг різних видавництв. Пошук можна здійснювати за автором і назвою, за різними параметрами документа.

У відділ комплектування документи надходять партіями і при роботі з партією кожний екземпляр звіряється на дублетність, обліковується і формується короткий бібліографічний запис на документ, який потім імпортується в електронний каталог, де здійснюється доповнення каталогізатором усіх робочих полів, які передбачені ДСТУ 7.1 – 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та складання». Це сприяє оперативному наповненню електронного каталогу новими надходженнями, адже електронний каталог – це один із найважливіших бібліотечних ресурсів і особливо цінний тоді, коли він знаходиться у всевітній мережі, що дозволяє забезпечити цілодобовий доступ інформації до цих ресурсів і дає можливість проінформувати читача про наявність того чи іншого документа в бібліотеці, навіть тоді, коли він знаходиться в стадії обробки.

Автоматизація комплектування забезпечує якісне формування фонду. Серед основних переваг автоматизації при комплектуванні можна назвати: усунення рутинних операцій, неминучих при обробці інформації; суттєве прискорення процесів обробки і перетворення даних; підвищення точності облікових і звітних відомостей; розширення можливостей організації і різнобічного використання інформаційних ресурсів. Завдяки новим

технологічним процесам відділ комплектування має можливість оперативно збирати інформацію про документи, замовляти їх і обліковувати.

Інвентарний облік друкованих, неопублікованих та мультимедійних документів здійснюється в окремій для кожного виду документа інвентарній книзі за власним шифром.

Ведення окремих інвентарних книг для різних видів документів дає змогу виокремити в електронному каталозі різні інвентарні ряди, що прискорює пошук документів одного виду.

Для нових видань складається короткий бібліографічний опис: автор, назва, рік та місце видання, ISBN, ціна, коди країни та мови тексту. Заносяться відомості про примірники.

Система «ІРБІС» володіє широким набором інструментальних засобів, які дозволяють перебудовувати її практично в необмежених полях, починаючи зі змінення вхідних екранних форм, структури даних і форматів їхнього представлення та закінчуючи створенням власних оригінальних модулів та приміток.

У зв'язку з активним впровадженням новітніх технологій створення інформаційно-бібліографічних ресурсів, відділи бібліотеки стають провідними інформаційними посередниками, яким для успішної роботи необхідно координувати свої зусилля.

Виявилось, що впровадження автоматизованого кругообігу документів без можливості їхньої автоматизованої ідентифікації не дає належного ефекту. Постало питання впровадження штрих-кової технології, яка належить до числа найпоширеніших серед технологій автоматизованої ідентифікації.

Розроблено інструкцію щодо поетапного впровадження в роботу підрозділів бібліотеки штрихового кодування документів.

Штрих-кодування – важлива бібліотечна технологія, що дозволяє контролювати систему обслуговування і забезпечити зв'язок між інформаційною системою (інтегрованою системою автоматизації бібліотеки) і фізичними потоками бібліотечних матеріалів.

Під штрих-кодуванням розуміється нанесення на документ різного типу і виду етикетки на «самоклеючій» основі, з необхідною інформацією і покриття її додатково «скотчем» для зберігання від механічної дії. Дані на етикетку наносяться відповідно до стандартів Linear Code 128, у вигляді літер і арабських цифр.

Штрих-код – це послідовність чорних і білих смуг, що представляє певну інформацію у вигляді, зручному для зчитування технічними засобами.

У відділі наукового комплектування розпочалася робота над штрих-кодуванням монографій, наукових праць, міжвідомчих збірників, іноземних видань, авторефератів, дисертацій, колекцій та літератури тимчасового зберігання.

Воно забезпечує високу захищеність дешифрування кодів, дозволяє автоматизувати введення даних та їхній подальший контроль, надає можливість ідентифікувати документи та завдяки цьому налагодити автоматизований облік фонду.

Ці технологічні зміни потребують підготовленого персоналу, тому співробітники відділу вивчають досвід упровадження інформаційних технологій у бібліотечній практиці, спрямований на удосконалення доступу користувачів до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів з метою поліпшення роботи з комплектування і формування фондів.

Завдання колективу ДНСГБ – розширення сфери функціонування ЕК до галузевого, а потім загальнонаціонального рівня, підвищення ефективності використання вітчизняних та міжнародних інформаційних ресурсів. У плані удосконалення цієї роботи колектив відділу підготував Положення про ЕК ДНСГБ НААНУ.

Інформатизація бібліотеки – це сукупність наукових, організаційно-правових і техніко-економічних заходів, спрямованих на удосконалення процесів доступу користувачів до вітчизняних і світових БД. Документний фонд ДНСГБ НААНУ, основний інформаційний ресурс аграрної сфери, що забезпечує повноту задоволення інформаційних потреб аграрної науки, освіти та виробництва, актуалізований друкованими виданнями обсягом до 80 000 назв та комплексом електронних повнотекстових, реферативних і бібліографічних зарубіжних і вітчизняних БД.

Використана література

1. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закони України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/> – Назва з екрана.
2. Бересня Т.И. Мультимедийные технологии обучения работы с системой ИРБИС / Т.И. Бересня, Е.В. Пекур // Научные и технические библиотеки. – 2002. – №11 – С. 118-120.
3. Давидова І. Трансформаційні та інноваційні зміни у бібліотечній сфері діяльності: теоретико-методологічні проблеми співвідношення / І. Давидова // Вісн. кн. палати. – 2008. – №7. – С. 20-23.
4. Кислюк Л. Аналіз структури та ступінь впровадження електронних ресурсів і баз даних бібліотек вищих навчальних закладів України / Л. Кислюк // Вісн. кн. палати. – 2009. – №3. – С. 28-31.
5. Шемаєва Г. Електронні ресурси бібліотек України в інформаційному забезпеченні науки: стан та перспективи розвитку / Г. Шемаєва // Вісн. кн. палати. – 2006. – №8. – С. 29-32
6. Ярошенко Т. На шляху до інформаційного суспільства: електронні ресурси для науки та освіти України / Т. Ярошенко // Бібліотека і книга у контексті часу : зб. наук. ст. – К., 2006. С. 273-283.